

ASPECTE ALE PLANIFICĂRII SPAȚIALE PRIN PRISMA IMPACTULUI OM – MEDIU

Violeta PUȘCAȘU

Cuvinte cheie : planificare spațială, eco-politici, dezvoltare durabilă, analiză

Key words: spatial planning, eco-policies, sustainable development, green and smart, analysis

Aspects of Spatial Planning About the Impact Human – Environment. Besides various socio-economic policies, spatial planning is a strategic component of environment protection to be considered in the process of achieving Sustainable Development. The spatial variety and diversity of planning models require a structural and theoretical approach of the concepts in use, as well as their macro-regional consideration- already attested at the AESOP Summit in 2000 and 2001.

The paper proposes a typological and structural analysis of various models and types of spatial planning and takes into consideration the following criteria and features: speed, various economic policies correlated with local and national potentials, the internationalisation of spatial planning, the indispensability of the geographical component, the “” concept, the role played by CAD and GIS software in spatial planning, as well as the principles governing Sustainable Development.

Pentru o definiție simplă și accesibilă

Planificarea spațială (planificarea fizică) este o activitate orientată spre controlul dezvoltării viitoare a utilizării terenurilor, infrastructurii și stocului de clădiri. (Naess, 2000). Planificarea spațială nu este însă singurul sau cel mai important instrument pentru promovarea dezvoltării durabile. Politici diverse aparținând altor domenii, în care includem politica economică în ansamblu politica energetică, politica transporturilor sau politica agricolă sunt, probabil, cel puțin la fel de importante. În același timp, toate aceste arii ale politicii sunt influențate ele însele de tipurile de dezvoltare și de utilizare a terenurilor pe care planificarea spațială tinde să le controleze.

Planificarea se află însă la un punct de cotitură ca urmare a schimbărilor structurale macroregionale, a schimbării formelor de guvernare și a noilor modalități de diseminare a cunoaștințelor, pentru a contura ceea ce se numește cuprinzător, planificarea regională. În consecință, planificarea spațială nu numai că nu se disociază de planificarea socioeconomică, dar este obligată să integreze principii noi, metode și procese mixte.

Considerațiile următoare, generate de diversitatea aspectelor directe și conexe planificării spațiale, propun o grupare a direcțiilor și orientărilor actuale, spre ușurința încadrării celor viitoare și a selectării priorităților. Ele au fost generate de ultimile două congrese ale Asociației Europene a Școlilor de Planificare (Brno 2000 și Shanghai 2001, acesta din urmă găzduind congresele reunite ale asociațiilor europeană și americană).

Șapte posibile aspecte care schimbă cadrul planificării spațiale

1. Terminologie și limbaj

Folosirea diferențiată până la nuanțe a termenilor specifici planificării reprezintă o componentă formală a acesteia. Fiecare limbă are varietatea sa de termeni pentru a descrie diferențele subtile ale sferei activităților și abordărilor, și, deși termenii pot fi explicați din punct de vedere lexical, ei pot transmite înțelesuri diferite. Mai mult, în numeroase țări,

coexistă vocabulare profesionale distincte pentru domenii care devin din ce mai legate (*exemplul conservării și restaurării siturilor istorice și a planificării orașelor cu o dezvoltare istorică este sugestiv în acest sens*). Spinoasa problemă a diversității conceptelor și a nevoii unui limbaj comun se evidențiază cu atât mai mult în condițiile globalizării și a corelării intereselor regionale.

In subsidiar trebuie reamintit că există, în numeroase țări, adevărate tradiții de folosire a conceptelor spațiale în procesele politice, ceea ce a condus la formarea unei imagini proprii a peisajelor: se vorbește astfel, în planificarea europeană, de "peisajul german" alcătuit din Olanda, Germania, Austria, Danemarca, Belgia, compus din sub-peisaje ce pot fi ilustrate de concepte ca: Randstad, Green Hart, blue chambers, zonele tampon și orașele-parc. Conceptele spațiale nu sunt numai instrumente comunicative neutre, de aceea ele se cer acordate.

2. Planificare cu mai multe viteze

Parafrazând o sintagma care a făcut carieră în sfera politică a integrării, planificarea cu mai multe viteze este o la randul ei nu doar o figură de stil ci o proiecție a unor realități politico-economice care au marcat invariabil practica planificării.

În țări cu tradiții și realizări notabile în planificare, pe un fond economico-politic avansat, necesitățile, experiența și orientările sunt dacă nu total diferite, în orice caz la alte nivele de intensitate și disponibilitate față de situația planificării în țările mediu sau subdezvoltate, ceea ce impune o diferențiere a acestora.

Planificarea în societățile avansate îmbracă mai multe aspecte:

⇒ *Planificarea preventivă* - un rol nou pentru planificatori. În abordarea Phoenix (Carmon, 2000) sunt prezentate cele patru elemente ale unei planificări preventive – prima este noua înțelegere a procesului de regenerare a cartierelor, împrejurimilor și regiunilor, cu o focalizare simultană și sinergică atât pe oameni cât și pe locuri, a doua este o definiție cuprinzătoare a dezvoltării durabile a locuințelor și a vecinătăților acestora, a treia privește vechile-noi idei ale centralității inițiativelor «ajută-te singur», iar ultima este conceptul de parteneriat în dezvoltarea urbană.

Metodele și procesele de planificare se schimbă: încep prin a face carieră *evaluarea prin comparații, teoriile post-moderne ale dezvoltării* (cu o privire specială asupra teoriei comunicării), *discuțiile, negocierile, medierea și procesele de grup*, se trece de la planificarea tradițională a utilizării terenurilor la *planificarea spațială strategică*.

⇒ *Planificarea comunicativă* este de asemenea o noutate, comunicarea ca acțiune comunicativă fiind în ultima vreme acceptată ca parte constituentă a teoriei planificării. Comunicarea include formele discursului clasic, ca un schimb al actelor interpretării, explicării, propunerii, declarării nevoilor și intereselor, judecăți, cereri, etc. și prin aceste forme ale influențării partenerilor în comunicare.

Sunt sesizate aspecte noi, ale *raționalizării și puterii*, care induc discuții asupra *managementului conflictelor în cazurile de planificare la scară mică* (Törnqvinst, 2000).

Planificarea în societățile post-planificate și întrebarea cine? și pentru ce? are nevoie de planificatori (Maier, 2000) trimite la două aspecte contradictorii care s-au succedat de-a lungul ultimilor zece ani în toate țările cu foste politici de planificare centralizată: *atmosfera anti-planificare*, urmată de *boom-ul planificării locale*, creșterea rolului și influenței grupurilor de interes, a capitalului privat și a grupurilor de cetățeni în implementarea planurilor și, în creștere, în planul elaborării, o translație de la statutul de dușmani ai planificării, la cel de oponenți și apoi de parteneri, spre o oligarhie a planificării.

Tendențele curente în planificarea din aceste țări – *renașterea planificării regionale și o întoarcere la dihotomia între planificarea fizică și cea socio-economică*.

Sarcina cea mai dificilă – *administrarea situației complexe: comprehensivitate pe un fond de fragmentare și lipsa reglementărilor în planificarea dezvoltării.*

Misiunea nedeclarată a planificatorilor – *trebuie aceștia să fie experți tehnici, manageri ai dezvoltării, avocați ai durabilității sau de-a dreptul "marii creatori" ?*

Absența formelor coerente de planificare, uneori absența oricărei forme de planificare în societățile slab dezvoltate simplifică nefericit aceasta a doua tendință a planificării.

3. Internaționalizarea planificării spațiale

Planificarea „fără frontiere” pare să devină regula secolului XXI, iar exemplele continentale nu întârzie să apară. Schimbul rapid de informație, conștientizarea unicității geosistemului, a reverberațiilor transfrontaliere ale unei planificări corecte sau defectuoase au determinat formularea unui principiu nou, acela al corelării sistemelor naționale de planificare, ca prim pas spre internaționalizarea în acest domeniu.

Conceptele cheie ale planificării spațiale europene sunt *euoregiunile, corelarea sistemelor naționale de planificare din Europa centrală și de est, nivelele informale în planificarea regională și intermunicipală (Zoete, 2000), ESDP – European Spatial Development Planning – cadrul comun pentru coordonarea politicilor în domeniul planificării spațiale în țările UE, axarea acestuia pe dezvoltarea spațială durabilă cu integrarea socială, economică și de mediu.*

4. Locul privilegiat al Universităților în procesul de planificare spațială dar și ca locuri ale responsabilității cetățenești și civice – relația cu comunitatea locală.

Despre Universitate ca prim mediu de formare a planificatorilor și a tuturor celor care ajung decidenți în planificarea spațială se pot evidenția următoarele aspecte:

- implicarea unităților de cercetare în programe mixte, cu relevanță deopotrivă academică, politică și economică; adaptarea instruirii în planificare la conceptele și metodele politicii;
- decalaj temporal și conceptual între școlile de planificare continentale și intracontinentale.
Australia înregistrează de peste 35 de ani un adevărat „marș forțat” în cursurile de planificare, spre deosebire de Europa unde planificarea a rămas multă vreme un domeniu accesibil doar câtorva specialiști.
- școlile de planificare derivă în cele mai multe cazuri din învățământ geografic și arhitectură, existând însă tendința unei preluări exclusive a întregii arii de probleme a planificării de către școlile de planificare și încercându-se uneori chiar negarea moștenirii comune.

În prezent, asociațiile și organizațiile regionale, continentale, interuniversitare, profesionale, non-guvernamentale și de alte tipuri care au ca punct comun fenomenul urban sau spațial în ansamblu reunesc atât specialiști în planning cât și geografi, sociologi, arhitecți, etc

5. Green and smart” : urbanism eco-inteligent

Sub acest titlu ar putea fi reunite toate căutările pentru o dezvoltare urbană durabilă, deziderat al ultimului val ecologist, împletit cu realitatea informațională, în care liderii competiției sunt tehnologiile informatice și tehnologiile ecologice. Supoziția de la care se pornește este că metabolismul urban este cea mai critică problemă globală de mediu. În prezent s-au conturat două viziuni concurente asupra viitorului orașelor: eco-city sau cyber-city. Noile curente și orientări în design, inginerie, arhitectură și tehnologie arată ca verde și inteligent pot fi două atribute convergente într-o sintagmă optimistă – *orașul eco-inteligent* (Bogunovich, 2000).

6. Instrumentele momentului : aplicarea sistemelor CAD și GIS

Odată cu „coborârea” planificării la nivel local, operarea planificării pe suport GIS a devenit o necesitate impusă de exigențele numeroase pe care le are de trecut amenajarea teritoriului. Vizualizarea determină o mai bună luare a deciziilor, obiectivitatea este mai crescută, rezultând din natura tehnicii, iar alegerea nivelului de realism a simulării poate fi ales; acestea sunt doar câteva dintre avantajele aplicațiilor CAD și GIS (Hall&Fu, 2000).

7. Integrarea principiilor durabilității in conceptele planificării spațiale

Deși ar putea să pară o reluare a unui aspect deja menționat, durabilitatea integrează o diversitate de detalii care ar putea să capete semnificații suplimentare în anii care vin:

- metabolismul urban devine imperativ al planificării în metropolele nedurabile din punct de vedere ecologic;
- structurile spațiale ale ariilor rurale se optimizează prin crearea unor rețele de structuri peisagere biocentrice, bipolaritatea devenind un concept cheie chiar într-o serie de țări din fostul bloc comunist (Kazimir, 2000);
- tehnicile regionale de planificare folosesc și încurajează indicatorii locali de mediu pe lângă cei generali, consacrați, precum și metodele agregate de evaluare a impactului de mediu.

Aspectele prezentate mai sus completează sau actualizează o listă deschisă de tendințe, fenomene și procese în care teme ca *descentralizarea*, *mobilitatea mediilor*, „*noul urbanism*”, „*urbanismul cotidian*”, *post-urbanismul*, definesc o dinamică inerentă a științei și practicii planificării spațiale.

BIBLIOGRAFIE

- Naess, P. (2000), *Urban planning and sustainable development*, the XIV-th AESOP Congress, Brno
- Graham, S., Marvin (1999), *Planning Cyber-Cities: Integrating Telecommunications into Urban Planning*, *Town Planning Review*, vol 70 (1)
- Campbell, S. (1996), *Green Cities, Growing Cities, Just Cities? Urban Planning and the Contradiction of Sustainable Development*, *Journal of American Planning Association*, vol 62
- Kazimir, P., Kazimir, L. (2000), *Optimization of Spatial Structure of Rural Areas*, the XIV-th AESOP Congress, Brno
- Carmon, N., (2000), *Preventive Planning: a new role for planners. The model of the PHOENIX strategy*, the XIV-th AESOP Congress, Brno
- Bogunovich, D. (2000), *Green and Smart: eco-intelligent urbanism for the knowledge society*, the XIV-th AESOP Congress, Brno
- Tornqvist, A. (1999), *Aspects of Rationality and Power – a discussion of conflict management in ten small-scale planning cases*, the XIV-th AESOP Congress, Brno
- Haila, Ana (1999), *City Building in the East and West: United States, Europe, Hong Kong and Singapore*, rev. *Cities*, vol. 16
- Maier, K. (2000), *Planning in the Post-Planned Society: who needs planners?*, the XIV-th AESOP Congress, Brno
- Taylor, N. (1999), *Anglo-American town planning theory since 1945: three significant developments but no paradigm shifts*, *Planning Perspectives* vol. 13 (4)